

SZALAI LEVENTE

PhD., hallgató,

PTE Természettudományi Kar, Geopolitika Doktori Iskola, Pécs

PhD student, University of Pécs, Faculty of Natural Sciences,

Doctoral School of Geopolitics, Pécs

ORCID: 0000-0002-6815-8061

e-mail: szalailevente1@gmail.com

NÉMETORSZÁG KELETI SZOMSZÉDAI ÉS A KELETI PARTNER- SÉG PROGRAM: GEOPOLITIKAI FONTOSSÁG, CENTRUM-PERIFÉ- RIA VISZONYRENDSZER ÉS KIHÍVÁSOK A RÉGIÓ STABILITÁSÁ- BAN

*GERMANY'S EASTERN NEIGHBORS AND THE EASTERN PARTNERSHIP PROGRAM:
GEOPOLITICAL IMPORTANCE, CENTRE-PERIPHERY RELATIONSHIP SYSTEM AND
CHALLENGES IN THE STABILITY OF THE REGION*

ABSTRACT

Germany's Eastern neighbors hold significant geopolitical importance, both for Berlin's foreign policy and the broader European landscape. This paper delves into the intricate dynamics of the Eastern Partnership Program (EPP), focusing on its implications for the region's stability and the center-periphery relationship system.

This paper examines the center-periphery relationship within the EPP framework, exploring how Germany's leadership interacts with the aspirations and challenges faced by its Eastern neighbors. While the program has facilitated reforms and fostered closer ties with the EU, it also exposes tensions between the core EU states, particularly Germany, and the periphery, as aspirations for full EU membership clash with the realities of geopolitical constraints and domestic politics.

By analyzing the geopolitical intricacies and center-periphery dynamics within the Eastern Partnership Program, this paper provides insights into the evolving role of Germany in shaping the destiny of its Eastern neighbors and navigating the challenges to regional stability. Understanding these dynamics is paramount for crafting effective policies that promote security, prosperity, and cooperation in Eastern Europe.

Keywords: Center-periphery, geopolitics, stability, partnership, challenges, cooperation

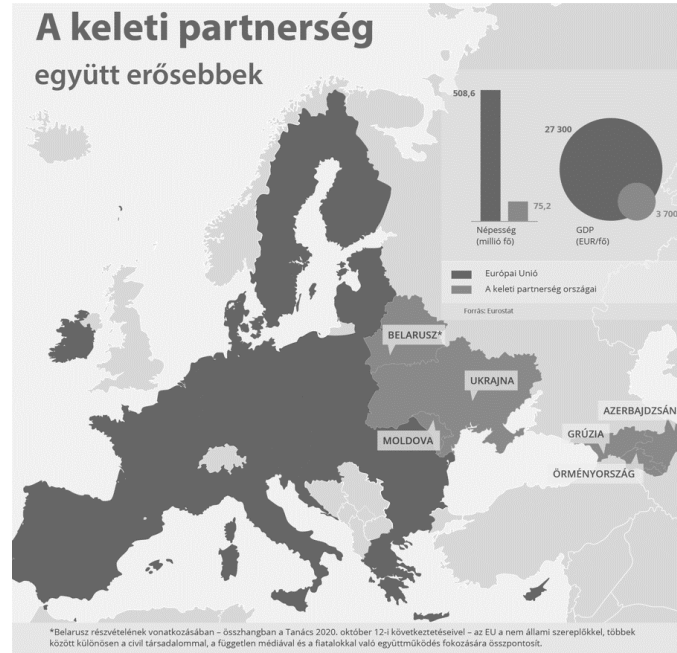
Kulcsszavak: Centrum-periféria, geopolitika, stabilitás, partnerség, kihívások, együttműködés

1. Bevezetés

1.1. A téma relevanciája és fontossága a centrum-periféria viszonyrendszer és a geopolitika kontextusában

Németország keleti szomszédai és a Keleti Partnerség (Kelet Partnership) program jelentős geopolitikai jelentőséggel bír a centrum-periféria kapcsolatrendszerben. Ezen tanulmány célja, hogy feltárja e téma relevanciáját és fontosságát, a geopolitikai jelentőségre, a centrum-periféria dinamikájára és a regionális stabilitás kihívásaira összpontosítva.

1. térkép: Az Európai Unió, és a Keleti partnerség országai

Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/towards-stronger-eastern-partnership/>

Németország keleti szomszédjai, köztük Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Magyarország, stratégiaileg Európa közepén helyezkednek el. Hídként szolgálnak Németország (a központ) és a keleti periféria között, beleértve a keleti partnerség programjában részt vevő országokat, például Ukrajnát, Fehéroroszországot és Moldovát.

A centrum-periféria viszonyrendszerben Németország (a centrum) jelentős gazdasági, politikai és kulturális befolyást gyakorol keleti szomszédjaira (periféria). Ez a hatás nyilvánvaló ezen országok közötti erős kereskedelmi kapcsolatokban, politikai párbeszédben és kulturális cserében.

Az Európai Unió (EU) által kezdeményezett keleti partnerségi program célja a demokrácia, a jólét, a stabilitás és a fokozott együttműködés közös értékeinek közös térségének kiépítése az EU és hat kelet európai partner között. Németország, mint az EU legnagyobb gazdasága és vezető politikai hatalma, döntő szerepet játszik ebben a programban. A keleti partnerség programja tovább terjeszti ezt a centrum-periféria dinamikát a keleti perifériára. Ezen erőfeszítések ellenére a régió számos stabilitási kihívással néz szembe. Ide tartoznak a centrum és a periféria közötti gazdasági egyenlőtlenségek, a politikai feszültségek és a biztonsági fenyegetések. Németország központként betöltött szerepe a kihívások kezelésének felelősségével jár.

A gazdasági egyenlőtlenségek társadalmi nyugtalansághoz és politikai instabilitáshoz vezethetnek a periférián. Ennek megoldásához Németországnak és az EU-nak elő kell segítenie a gazdasági konvergenciát beruházások, kereskedelem és segélyek révén. A gyakran történelmi

konfliktusokban és területi vitákban gyökerező politikai feszültségek újabb kihívást jelentenek. Németország a diplomáciai befolyásával közvetítő szerepet tölthet be e feszültségek feloldásában.

A biztonsági fenyegetések, különösen a nem állami szereplőktől és a külföldi beavatkozásoktól, állandó kihívást jelentenek. Németországot NATO-ban betöltött szerepe és erős védelmi képességei jól pozícionálják, hogy hozzájáruljon a térség kollektív biztonságához.

1.2. Németország keleti szomszédjai és a Keleti Partnerség program bemutatása

Az Európa szívében található Németország több országgal osztja meg keleti határait. Ide tartozik többek között Lengyelország és Csehország is. Németország és keleti szomszédjai közötti történelmi kapcsolat összetett, és konfliktusok, valamint kooperációs időszakok egyaránt jellemzik. A német-lengyel és a német-cseh határ menti területek vita tárgyát képezték, különösen a második világháború alatt és után, úgy mint az Odera-Neisse vonal, mely lengyel-német határt jelenti. A háború utáni időszakban ezeken a területeken jelentős változások következtek be, beleértve a németek kitelepítését és új ipari tevékenységek beindítását. Ezek a történelmi események alakították Németország és keleti szomszédjai közötti kapcsolatokat, és ma is befolyásolják kapcsolataikat.¹

A mai kontextusban Németország diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat ápol keleti szomszédjaival. Az Európai Unió (EU) jelentős szerepet játszik e kapcsolatok alakításában. Az EU vezető tagjaként Németország egy olyan nagyobb nemzetközi társulás része, amely magában foglalja keleti szomszédjait. Az olyan országok, mint Lengyelország és a Cseh Köztársaság, szintén tagjai az EU-nak, ami megkönnyíti az együttműködést különböző ágazatokban, beleértve a kereskedelmet, az oktatást és a környezetvédelmet. Az EU keretrendszere elősegíti a békét, a stabilitást és a kölcsönös növekedést tagállamai, köztük Németország és keleti szomszédjai között.

Az elért haladás ellenére továbbra is kihívások vannak Németország és keleti szomszédjai közötti kapcsolatokban. A történelmi sérelmek, az eltérő politikai ideológiák és a gazdasági egyenlőtlenségek időnként megfeszíthetik ezeket a kapcsolatokat. Ezek a kihívások azonban további együttműködési és megértési lehetőségeket is kínálnak. Párbeszéd, közös kezdeményezések és kulturális cserék révén Németország és keleti szomszédjai továbbra is erősebb, harmonikusabb kapcsolatokat építhetnek ki.²

A Keleti Partnerség (EaP) az EU, tagállamai és hat kelet-európai ország közös kezdeményezése. A keleti partnerség kerete szabályozza az EU kapcsolatát a posztszovjet Örményországgal, Azerbajdzsánnal, Fehéroroszországgal, Grúziával, Moldovával és Ukrajnával. A keleti partnerség célja, hogy fórumot biztosítson az EU és kelet-európai szomszédjai közötti kereskedelemről, gazdasági stratégiáról, utazási megállapodásokról és egyéb kérdésekről folytatott megbeszélésekhez. A keleti partnerség elsődleges célja, hogy politikailag és gazdaságilag közelebb hozza keleti szomszédjait az EU-hoz azért, hogy olyan szoros együttműködési keretet hoz létre, amely nem kapcsolódik a tagság lehetőségéhez. A partnerség célja a demokrácia, a jólét, a stabilitás és a fokozott együttműködés közös értékeinek közös térségének kialakítása. Ennek alapjait az elmúlt években a Moldovával, Grúziával és Ukrajnával kötött társulási megállapodások és a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi övezetről szóló megállapodások

(DCFTA), valamint az Örményországgal kötött átfogó és megerősített partnerségi megállapodás hatálybalépésével tették le (CEPA). A vízumliberalizáció Moldovával, Grúziával és Ukrajnával szintén szerepel a keleti partnerség által elért eredmények listáján.³

Annak ellenére, hogy jelentős előre lépések történtek, a keleti partnerség továbbra is számos kihívással néz szembe. Az elmúlt években a keleti partnerországokban tapasztalható folyamatos politikai feszültségek és változások mély nyomot hagytak a régióban. Ugyanakkor a fehér oroszországi események rávilágítottak arra, hogy az egyetemes emberi jogok és az Európai Unió értékei továbbra is erős vonzerőt képviselnek.

Másrészt a partnerség közelebb hozta keleti szomszédjait az EU-hoz. A társulási megállapodások és a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodások hatálybalépése Moldovával, Grúziával és Ukrajnával, valamint az Örményországgal kötött CEPA a keleti partnerség jelentős vívmányának mondhatóak.

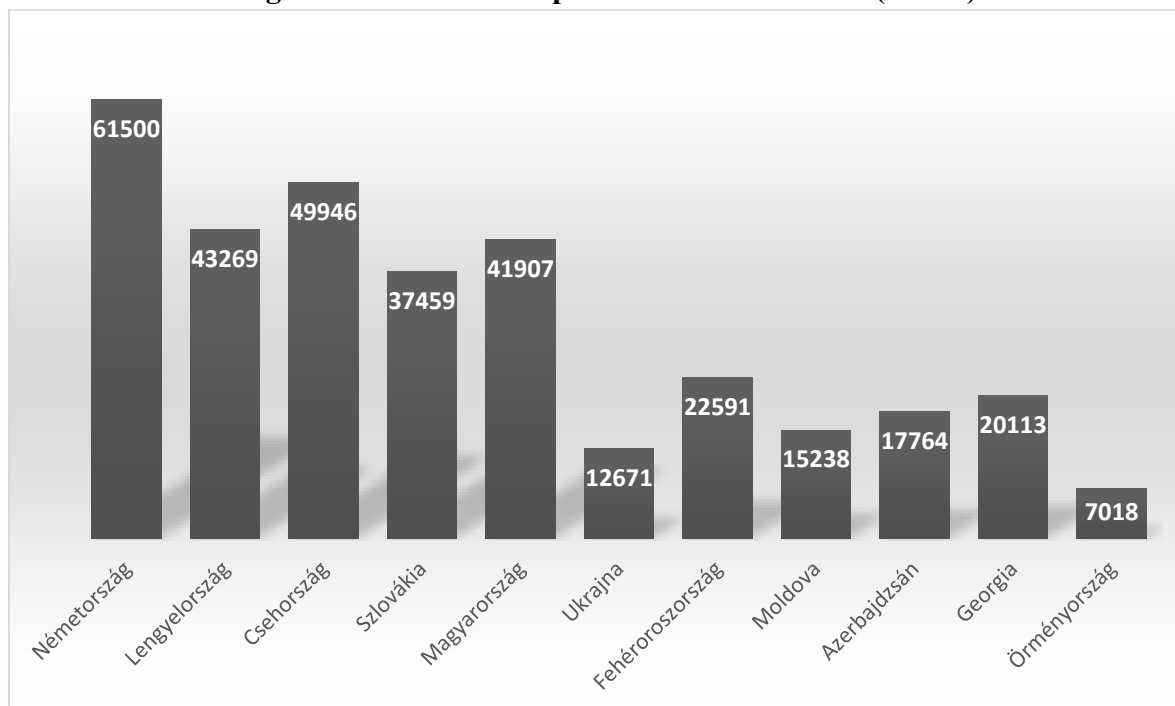
Németország döntő szerepet játszik a keleti partnerségben. 2021. december 15-én Scholz német kancellár részt vett a keleti partnerség csúcstalálkozóján, ahol az EU, az EU-tagállamok és a keleti partnerség (Kelet Partnerség) államainak magas szintű képviselői politikai támogatást adták a 2020 utáni keleti partnerség napirendjéhez. Németország emellett finanszírozza a németországi partnerszervezetekkel és a civil társadalommal való együttműködést a célszörszágokban (a keleti partnerországok és Oroszország), valamint az együttműködő országokban (Franciaország és Lengyelország).⁴

2. Németország geopolitikai helyzete és érdekei Kelet-Európában a centrum-periféria viszonyrendszer tükrében

Németország, mint Európa szívében a legnépesebb ország és a legnagyobb gazdaság, jelentős geopolitikai pozícióval és érdekekkel rendelkezik Kelet-Európában. Ez a pozíció különösen fontos a centrum-periféria kapcsolatrendszerrel összefüggésben. Németországot „központi hatalomnak” tekintik Európában, ami tükrözi a Nyugat európai nagyhatalmaként betöltött szerepét. Geopolitikai helyzete mélyreható hatással van Európa jövőjére. Miközben az európai kontinens a Németország és Oroszország közötti földek és népek fokozatos integrációja és az ukrajnai háború további eskzalálódásának lehetősége között ingadozik, Németország elgondolkodik a szerepén.

Németország érdekei Kelet-Európában sokrétűek, amelyek gazdasági, politikai és katonai szempontokat is felölelnek. Gazdaságilag Németország érdekelt a kelet-európai országokkal folytatott kereskedelem növelésében. Németország politikailag elkötelezett a béke, a biztonság és a stabilitás biztosítása mellett a régióban. Katonailag pedig eleget kíván tenni a NATO logisztikai központjaként vállalt kötelezettségeinek, ennek érdekében kiterjeszti katonai jelenlétét a szövetséges területen, és megerősíti a Bundeswehrt.

1. grafikon: Vásárlóerőparitáson mért GDP/fő (dollar) 2022.

Forrás: Világbank, Saját szerkesztés

A centrum-periféria viszonyrendszerben Németország központi hatalomként jelentős befolyást gyakorol a kelet-európai periféria országokra. A centrum-periféria dinamikája jól látható Németország szerepében a Keleti Partnerségi Programban is, ahol Németország meglehetősen fontos szereplő. A Keleti Partnerségen keresztül ugyanis újabb piacok és lehetőségek nyílnak meg, melyek számukra meglehetősen pozitív képet festenek, hiszen nem csupán gazdasági érdekeiket vetítheti ki a részes országokra, hanem értékrendjüket is.

A centrum-periféria kapcsolat azonban nem statikus. A kelet-európai periférián elhelyezkedő országok fejlődnek és változnak, ami potenciálisan megváltoztatja a kapcsolat dinamikáját, hiszen egyre közelebb kerülnek a centrumnak számító Németországhoz.⁵

3. A Keleti Partnerség program: Célkitűzések és kihívások a centrum-periféria viszonyrendszer keretein belül

3.1. A program célkitűzései és eredményei a centrum-periféria dinamikájában

A Keleti Partnerség (EaP) az Európai Unió (EU), tagállamai és hat kelet-európai ország közös kezdeményezése. A keleti partnerség célja az EU, tagállamai, valamint Örményország, Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Grúzia, a Moldovai Köztársaság és Ukrajna közötti kapcsolatokat elmélyítése és megerősítése.

A keleti partnerség elsődleges célja, hogy a szoros együttműködés kereteinek megteremtésével politikailag és gazdaságilag közelebb hozza keleti szomszédait az EU-hoz. Mindemellett célja a demokrácia, a jólét, a stabilitás és a fokozott együttműködés közös értékeinek közös

térségének kialakítása. A keleti partnerség arra összpontosít, hogy kézzelfogható eredményeket érjen el négy fő szakpolitikai területen:

- Erősebb gazdaság: A kereskedelem növelésével és a gazdasági integráció elmélyítésével olyan vonzó üzleti környezet kialakítása a cél, amely tisztességes, fenntartható munkahelyeket és mindenki számára jólétet biztosító gazdasági lehetőségeket biztosít.
- Erősebb kormányzás: A demokratikus intézmények és a jogállamiság megerősítése.
- Erősebb összekapcsolhatóság: Befektetés a kkv-kba, összekapcsolhatóság, az ökológiai és digitális ikertranszformáció adta lehetőségek kihasználása.
- Erősebb társadalom: A tisztességes, nemek közötti egyenlőség és a befogadó társadalmak előmozdítása.⁶

A keleti partnerség fontos szerepet játszott az EU és a hat partnerország közötti együttműködés megerősítésében. A keleti partnerországok eltérő ütemben hajtják végre reformprogramjukat, és a velük való kapcsolataink minősége és intenzitása eltérő.

A keleti partnerség kézzelfogható hatást gyakorolt a keleti partnerországok állampolgárainak életére. Az EU vonzerejét megerősíti a polgárok növekvő érdeklődése az EU-ban való utazás, tanulás és legális munkavégzés iránt, és fordítva. Ennek eredményeként a keleti partnerség országaiban a polgárok többsége pozitívan ítéli meg az EU-t. A centrum-periféria dinamikában az EU és tagállamai, köztük Németország tekinthető a centrumnak, míg a hat kelet-európai ország a periféria. A keleti partnerségi program célja ennek a szakadéknak a csökkentése azáltal, hogy a periféria országokat mind politikailag, mind gazdaságilag közelebb hozza a centrumhoz.

3.2. Németország szerepe és érdekei a programban a centrum-periféria viszonyrendszer tükrében

2021. december 15-én Scholz német kancellár részt vett a keleti partnerség csúcstalálkozásán, ahol az EU, az EU-tagállamok és a keleti partnerség államainak magas szintű képviselői politikai támogatásukat adták a 2020 utáni keleti partnerség napirendjéhez. Németország hosszú évek óta érdekelt a keleti szomszédságpolitika javításában, melyre példaként szolgál, hogy 2007-ben javasolta az európai szomszédságpolitika (ENP) megerősítését az „ENP Plus”-ra vonatkozó javaslata keretein belül.⁷

Németország érdekei a keleti partnerségben sokrétűek, amelyek gazdasági, politikai és biztonsági szempontokat is magukban foglalnak. Gazdaságilag Németország érdekelt a kelet-európai országokkal folytatott kereskedelem növelésében. Mindemellert politikailag elkötelezett a béke, a biztonság és a stabilitás biztosítása mellett a régióban.

Németország számára különösen fontos az, hogy minél több szövetségese és partnere legyen az EU-nak. Ennek oka, hogy az érdekszféra növelésével mind politikai befolyását, mind pedig gazdasági befolyását erősíteni tudja. A keleti partnerek erősödése és folyamatos integrációja az EU-s szabályrendszerbe számos kihívást is megszüntethetne. A keleti partnerek az EU és Oroszország közötti választóvonalon helyezkednek el. Amennyiben ezen országokban oroszbarát kormányok kerülnek hatalomra, az EU-val való kapcsolatok romlása valószínűsíthető,

ami akár gazdasági veszteségeket is eredményezhet, és mind a központi, mind a periférikus országokat gyengítheti.

4. Geopolitikai kihívások és instabilitás a régióban a centrum-periféria viszonyrendszer függvényében

4.1. Oroszország befolyása és a regionális centrum-periféria dinamikákra

Oroszország, mint a térség nagyhatalma, jelentős befolyással bír Kelet-Európára. Ez a befolyás különféle módokon nyilvánul meg, többek között a régió országaival fennálló gazdasági kapcsolatokon, politikai kapcsolatokon és biztonsági megállapodásokon keresztül. Oroszország befolyása különösen szembetűnő az Ukrajnához fűződő kapcsolatában, amelyet konfliktusok és feszültségek jellemeztek. És ezek a konfliktusok az elmúlt évtizedben háborús konfliktushoz vezettek, melynek 2,5 éve egy rendkívül intenzív szakasza zajlik.

A centrum-periféria viszonyrendszerben Oroszország központi hatalomnak tekinthető, míg Kelet-Európa országai gyakran perifériának számítanak. Ezt a dinamikát számos tényező befolyásolja, beleértve a történelmi kapcsolatokat, a gazdasági kapcsolatokat és a geopolitikai megfontolásokat.⁸

Ez a centrum-periféria kapcsolat azonban nem statikus. A kelet-európai periférikus országok fejlődnek és változnak, ami potenciálisan megváltoztatja a kapcsolat dinamikáját. Például az Európai Unió kezdeményezése, a Keleti Partnerség program célja, hogy ezeket a periférikus országokat politikailag és gazdaságilag is közelebb hozza a centrumhoz. Felzárkóztassa őket, ezáltal pedig az EU elkötelezettjeivé tegye azokat.

Oroszország befolyása és a centrum-periféria dinamikája egyszerre jelent kihívásokat és lehetőségeket a régió számára. Egyrészt Oroszország befolyása feszültségekhez és konfliktusokhoz vezethet, amint az Ukrajna esetében is látható. Másrészt a centrum-periféria dinamika együttműködési és integrációs lehetőségeket is nyújthat, amint azt a Keleti Partnerség program is példázza, hiszen a régió országai az agresszív orosz politika helyett más alternatívákat és partnereket keresnek.

4.2. Gazdasági és politikai instabilitás keleten és az ebből fakadó centrum-periféria kihívások

A Kelet-Európa a Közel-Kelet, valamint az Észak-Afrika régió gazdasági instabilitása súlyosbíthatja a centrum-periféria dinamikáját. Például Egyiptom gazdasági válsága aláásta nemzetközi helyzetét, és az országot partnerországoktól és nemzetközi pénzügyi szervezetektől függővé tette. Ez a gazdasági instabilitás növelheti a szakadékot a centrum és a periféria között, mivel a periféria országok küzdenek gazdaságuk fejlesztéséért és életszínvonaluk javításáért. Ez a centrum országok számára is komoly kihívást jelent, ugyanis ezen országok pénzügyi támogatását ők finanszírozzák hitel formájában.

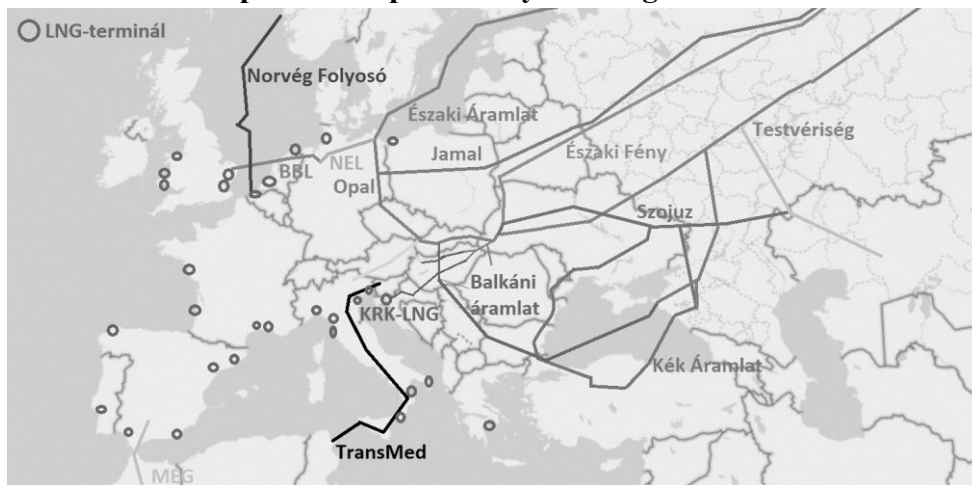
A politikai instabilitás, mint a fegyveres konfliktusok, etnikai és polgárháborúk, népiertások, rendszerváltások szintén jelentős szerepet játszanak a centrum-periféria dinamikájának alakításában. Ezek az instabilitások hatalmi vákuumhoz vezethetnek, amelyet külső erők tölthetnek be, tovább rontva a centrum-periféria dinamikáját. Az orosz-ukrán háború is bizonyítja ezt, hiszen a konfliktus eszkalálódása nem várt gazdasági és világpolitikai következményekkel járt.

A centrum-periféria dinamikája számos kihívást jelent. A központi hatalmak, így az EU és tagállamai ezen instabilitások miatt nehézségekbe ütközhetnek a periférikus országokkal fennálló kapcsolataik kezelésében. Másrészt a periférián elhelyezkedő országok gazdasági és politikai instabilitásuk miatt nehezen fejlődhetnek és integrálódhatnak a központi hatalmakhoz.⁹

4.3. Energia- és biztonságpolitikai kihívások a centrum-periféria viszonyrendszer tükrében

Kelet-Európa, a gazdag történelemmel és változatos kulturális örökséggel rendelkező régió jelentős szereplője a globális energiapiacnak. A régió energiapolitikáját az egyedülálló centrum-periféria kapcsolatrendszer befolyásolja, amely a központi és a periférikus nemzetek közötti gazdasági és politikai különbségekre utal.

2. térkép: Az Európába irányuló földgázszállítási útvonalak

Forrás: <https://novekedes.hu/elemezsek/honnan-jon-a-foldgaz-europaba-terkepen-mutatjuk-a-gazszallitasi-utvonalakat>

Kelet-Európa energiapolitikáját nagymértékben a fosszilis tüzelőanyagokra, különösen a földgázra és a szénre való támaszkodás jellemzi, amelyeket elsősorban Oroszországból importálnak. Ez az egyetlen forrástól való függés jelentős energiabiztonsági kockázatokat rejt magában. A központi nemzetek, például Lengyelország és Csehország határozott lépéseket tettek energiaforrásaik diverzifikálása és a megújuló energiákba való befektetés terén. A periférikus országok, például Ukrajna és Fehéroroszország azonban továbbra is küzdenek az energia diverzifikáció problémájával a gazdasági korlátok és az infrastruktúra hiánya miatt.

Egy másik kihívás a régió elöregedő energetikai infrastruktúrája. Kelet-Európa energia infrastruktúrájának nagy része a szovjet korszakban épült, és modernizációra szorul. A központi

nemzetek sikeresebben vonzották a beruházásokat az infrastruktúra fejlesztésére, míg a periférikus nemzetek lemaradtak.

A centrum-periféria kapcsolat a régió biztonságpolitikájára is kihat. A központi nemzetek, mint az Európai Unió és a NATO tagjai, bizonyos szintű biztonságot élveznek. A periférikus nemzetek azonban, amelyek nem részei e szövetségeknek, jelentős biztonsági kihívásokkal néznek szembe. Ide tartoznak a területi viták, a politikai instabilitás és az orosz befolyás veszélye. Az energiaszektor a nemzetbiztonság kritikus eleme. A központi nemzetek erőfeszítései az orosz energiaimporttól való függőségük csökkentésére stratégiai lépésnek tekinthetők energiabiztonságuk növelése érdekében. Azonban a periférikus nemzeteknek továbbra is az orosz energiára való támaszkodása jelentős befolyást ad Moszkvának, ami biztonsági kockázatot jelent ezen országok számára.¹⁰

5. Németország szerepe a régió stabilitásában és a centrum-periféria viszonyrendszer által

Németország Európa legnagyobb gazdaságaként és az Európai Unió (EU) meghatározó szereplőjeként jelentős szerepet játszik a térség stabilitásában. A centrum-periféria modellben Németországot tekinthetjük a „centrumnak”, gazdasági ereje, politikai befolyása és Európa szívében elfoglalt stratégiai elhelyezkedése miatt. Központként Németország rendelkezik azokkal az erőforrásokkal és képességekkel, amelyekkel befolyásolhatja az egész régiót érintő politikákat és döntéseket.

Németország robusztus gazdasága jelentősen hozzájárul a régió gazdasági stabilitásához. Európa legnagyobb exportőre, és a negyedik legnagyobb a világon. Ez a gazdasági képesség lehetővé teszi Németország számára, hogy kereskedelem, befektetések és pénzügyi támogatások révén támogassa a periférikus országokat, ezáltal elősegítve a régió gazdasági stabilitását. Németország politikai stabilitása és erős demokratikus intézményei szintén hozzájárulnak a térség stabilitásához. Németország demokratikus értékek és emberi jogok iránti elkötelezettsége mércét állít a régió többi országa számára. Továbbá Németország aktív szerepvállalása az EU-ban segít fenntartani a politikai stabilitást azáltal, hogy elősegíti a tagállamok közötti együttműködést és párbeszédet.

Az ország regionális biztonságban és védelemben betöltött szerepe is döntő jelentőségű. NATO tagjaként Németország hozzájárul a szövetség kollektív védelméhez. Ezen túlmenően Németország elkötelezettsége a békés konfliktusrendezés mellett és a különböző nemzetközi vitákban tett diplomáciai erőfeszítései hozzájárulnak a térség általános biztonságához.

Az európai centrum-periféria kapcsolatrendszer a központi és a periféria országok közötti gazdasági és politikai egyenlőtlenségek jellemzik. Központként Németország felelősége, hogy segítsen áthidalni ezeket az egyenlőtlenségeket. Németország gazdasági, politikai és biztonsági politikájával hozzájárulhat a régió belüli konvergencia és kohézió előmozdításához, ezáltal fokozva a regionális stabilitást.

5.1. Diplomáciai és gazdasági tevékenység Németország részéről a centrum-periféria viszonyrendszer kontextusában

Németország Európa központi hatalmaként jelentős szerepet játszik a régió diplomáciai és gazdasági helyzetének alakításában. Az Európai Unió (EU) vezető tagjaként és olyan nemzetközi szervezetek kulcsszereplőjeként, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete és a NATO, Németország diplomáciai tevékenysége jelentősen befolyásolja a térség politikai dinamikáját. Németország gyakran jár el közvetítőként a konfliktusokban, elősegíti a párbeszédet és a viták békés megoldását. Diplomáciai erőfeszítései kiterjednek a periférikus országokra is, elősegítve ezek integrálását a tágabb európai és globális politikai keretek közé.

Németország döntő szerepet játszik az EU politikáinak alakításában is, beleértve a gazdasági integrációval, a migrációval és az éghajlatváltozással kapcsolatos politikákat. Ezeknek a politikáknak messzemenő kihatásai vannak mind a központi, mind a periféria országokra nézve, befolyásolva politikai stabilitásukat, gazdasági fejlődésüket és társadalmi kohéziójukat.¹¹

Németország robusztus gazdasága, amely a legnagyobb Európában, kulcsszerepet játszik a régió gazdasági stabilitásában és növekedésében. Számos európai ország fő kereskedelmi partnere. Németország a kereskedelem és a befektetések révén hozzájárul a periférikus országok gazdasági fejlődéséhez, hozzájárulva a régió belüli gazdasági egyenlőtlenségek csökkentéséhez.

Németország elkötelezettsége az EU gazdasági kohéziós elve iránt nyilvánvaló a strukturális és beruházási alapok támogatásában, amelyek célja a gazdasági konvergencia előmozdítása és a regionális egyenlőtlenségek csökkentése. Emellett Németország jelentős befizetője az EU költségvetésének, amely különböző programokat és kezdeményezéseket támogat a periférikus országokban.

6. Következtetés

6.1. Németország szerepe a Keleti Partnerségben és a régió stabilitásában a centrum-periféria viszonyrendszer függvényében

Németország jelentős szerepet játszik a Keleti Partnerségben (Kelet Partnership), amely az Európai Unió, Örményország, Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Grúzia, a Moldovai Köztársaság és Ukrajna közös kezdeményezése. A partnerség 2009-ben indult, hogy keleti szomszédait politikai és gazdasági szempontból közelebb hozza az EU-hoz. Németország részvétele a keleti partnerségben a demokratikus és társadalmi-ökológiai átalakulási folyamatok előmozdítását célozza a régióban.

A keleti partnerség azonban kihívásokkal néz szembe, beleértve a politikai válságokat és az államok közötti demokratizálódási kilátások közötti különbségeket. E kihívások ellenére Németország aktívan hozzájárul egy hatékonyabb partnerséghez.

A régió stabilitása a centrum-periféria kapcsolatrendszeren keresztül érthető meg. Ez a rendszer a fejlett „központ” és a kevésbé fejlett „periféria” közötti strukturális kapcsolatot írja le. A nemzetközi kereskedelem kontextusában a magországok, amelyek domináns kapitalista és gazdasági országok, periférikus országokat használnak munkaerő- és nyersanyagszerzésre.

A centrum-periféria kapcsolat hatással lehet a régiók fejlődésére és versenyképességére. Például a beruházások, a fizikai tőke és az állampolgárok jövedelmi helyzetének javulása befolyásolhatja a regionális versenyképesség változásait. A kapcsolat azonban területi differenciálódáshoz és fejletlenséghez is vezethet, különösen azokban a régiókban, ahol a népesség fogy, vagy ahol az infrastruktúra fejlettségi szintje és a gazdasági versenyképesség csökken.

6.2. Jövőbeli kilátások és ajánlások a centrum-periféria viszonyrendszer és a régió stabilitásának javítására

A „stabilizáció” fogalma a konfliktusok által érintett területeken a nemzetközi eszköztár fő részévé vált. A „stabilizáció” fogalmát és végrehajtási módját övező kétértelműség azonban a biztonsági, humanitárius, fejlesztési és béketeremtő szereplők közötti versengő prioritásokhoz vezetett. Ezért javasolt a stabilizációs erőfeszítések mögött meghúzódó fogalmi és működési normák újragondolása és megkérdőjelezése, valamint a tartós békéhez hozzájáruló jövőbeni munka kilátásainak javítása.

A stabilizációra irányuló erőfeszítéseknek helyi és nemzeti szinten kell megvalósulniuk, a békefeltételek kulcsfontosságú érdekelt felekkel közösen történő kialakításával. Ez hozzájárulhat egy világos stratégiai vízió megteremtéséhez, amely köré a szereplők összehangolhatják tevékenységeik különböző területeit.

A konfliktusok által érintett embereknek elegendő lehetőséget kell biztosítani az életüket alakító stabilizációs tevékenységek megtervezésére. A központi kormányzatra való túlzott összpontosítás, az elit egy csoportjának biztonságba helyezése és a nemzeti fővárosok erődökké alakítása nem a stabilitás receptje. Az Európai Parlament jelentést adott ki a regionális stabilitás és biztonság előmozdításáról a tágabb közel-keleti régióban. A jelentés azt sugallja, hogy Európa és a tágabb értelemben vett közel-keleti régió stabilitása és biztonsága kölcsönösen függ egymástól. Ezért hosszú távú megközelítést és összehangolt politikát igényel, figyelembe véve az Unió azon célkitűzéseit, hogy előmozdítsa a béke, a biztonság és az emberi jogok védelmének értékeit a nemzetközi jog szigorú betartásával.

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Bozsik Norbert (2018):** A kelet- közép európai országok energiafelhasználásának elemzése. *Journal of Central European Green Innovation*, 2018/6 (3). szám. 37–63. old
- Czulno, Patryk (2023):** The Eastern Partnership and its strategic objectives: a Polish–German compromise?. *Comparative European Politics* 2008/21.1. szám 23–41. old
- Elizabeth Wiskemann (1956):** *Germany's Eastern Neighbours*. Oxford University Press (for the Royal Institute of International Affairs). London.
- Engelberth István (2022):** Oroszország változó helye a globális térben (Földrajzi szempontok az orosz-ukrán háborúhoz). *BGE Szemelvények*. BGE. Budapest. 75–81. old.
- Európai Tanács:** Keleti partnerség elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eastern-partnership/> letöltés ideje: 2024. 04. 15.
- Ganzle, Stefan. (2007):** *The European Neighbourhood Policy (ENP): Extending Governance beyond Borders?* University of British Columbia. Montreal.
- Csejtei István (2010):** Keleti Partnerség: a magyar uniós elnökség egyik prioritása. *Külügyi Szemle* 2010/7.1. szám 18–38. old
- Faragó László (2016):** Az EU területi politikájának a változásai közép-kelet-európai nézőpontból. *Tér és Társadalom* 2016/30.2. szám: 3–22 old.
- Pálné Kovács Ilona (2021):** A centralizáció és a perifériák fejlődési esélyei. *Tér és Társadalom* 2021/35. évf., 4. szám 215–238. old.
- Samuel L. Sharp (1956):** *Germany's Eastern Neighbors: Problems Relating to the Oder-Neisse Line and the Czech Frontier Regions*. Oxford University Press. London
- Szalai Levente (2019):** A Centrum periféria viszony az Európai Unióban, a német migrációs politika és a közép-európai gazdasági együttműködés rendszere. *Közép-Európai Közlemények*. XII. évf. 2019/3. No. 46. szám 213–227. old.

JEGYZETEK/NOTES

- ¹Elizabeth Wiskemann (1956): *Germany's Eastern Neighbours*. Oxford University Press (for the Royal Institute of International Affairs). London. 309. old
- ²Samuel L. Sharp (1956): *Germany's Eastern Neighbors: Problems Relating to the Oder-Neisse Line and the Czech Frontier Regions*. Oxford University Press. London
- ³Csejtei István (2010): Keleti Partnerség: a magyar uniós elnökség egyik prioritása. *Külügyi Szemle* 2010/7.1. szám 18–38. old
- ⁴Czulno, Patryk (2023): The Eastern Partnership and its strategic objectives: a Polish–German compromise?. *Comparative European Politics* 2008/21.1. szám 23–41. old
- ⁵Faragó László (2016): Az EU területi politikájának a változásai közép-kelet-európai nézőpontból. *Tér és Társadalom* 2016/30.2. szám: 3–22. old.
- ⁶Európai Tanács: Keleti partnerség elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eastern-partnership/> letöltés ideje: 2024. 04. 15.
- ⁷Ganzle, Stefan. (2007): *The European Neighbourhood Policy (ENP): Extending Governance beyond Borders?* University of British Columbia. Montreal.
- ⁸Engelberth István (2022): Oroszország változó helye a globális térben (Földrajzi szempontok az orosz-ukrán háborúhoz). *Budapesti Gazdasági Egyetem*. Budapest. 75–81. old.
- ⁹Pálné Kovács Ilona (2021): A centralizáció és a perifériák fejlődési esélyei. *Tér és Társadalom* 2021/35. évf., 4. szám 215–238. old.
- ¹⁰Bozsik Norbert (2018): *A kelet- közép európai országok energiafelhasználásának elemzése*. *Journal of Central European Green Innovation*, 2018/6 (3). szám. 37–63. old
- ¹¹Szalai Levente (2019): A Centrum periféria viszony az Európai Unióban, a német migrációs politika és a közép-európai gazdasági együttműködés rendszere. *Közép-Európai Közlemények*. XII. évf. 2019/3. No. 46. szám 213–227. old.